

กัณฑ์ที่ ๔๙ | การแสดงศีล (สีลุตเทศ)

วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ทน)

สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผลโต โหติ มหานิสฺสโร

สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา

ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺจุจฺจติ

เสยฺยถึทํ กามาสวา ภวาสวา อวิชฺชาสวา

ตตฺถ อปฺปมาเทน สมฺปาเทตฺตพฺพนฺติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงในสีลุตเทศ แสดงเรื่อง ศีลเป็นเหตุ มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิเป็นต้นเหตุ มีปัญญาเป็นอานิสงส์ ปัญญา เป็นต้นเหตุ อบรมจิตให้หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย ในข้อนี้ท่านทั้งหลายพึงกระทำโดยความไม่ประมาทเกิดประเสริฐนัก ที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา สมเด็จพระบรมศาสดาทรงวางตำรับตำราไว้ เป็นแบบแผนแน่นอนหนา ทรงตรัสเทศนาโปรดไว้ในยสรพัสตวิอยู่ ๔๕ พรรษา เมื่อรวบรวมธรรมวินัยไตรปิฎกของพระบรมศาสดาแล้ว ก็คงเป็น ๓ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปริมาตตปิฎก เรื่องนี้พระเถรานุเถระ มีพระมหาอริยักสสปเป็นประธาน ได้สังคายนาร้อยกรองทรงพระธรรมวินัยเป็นหลักฐาน เรียกว่าพระวินัย พระสูตร พระปริมาตต

พระวินัย จัดเป็น ศีล ศีลมากนั้ เป็น อปริยฺนตฺตปริสฺสุทฺธิสฺสํ ศีลของพระภิกษุไม่มีที่สุดทีเดียว ศีลของอุบาสกอุบาสิกา มี ๕ มี ๘ มี ๑๐ ตามหน้าที่ สามเณร มี ๑๐ ส่วนพระสูตรก็ตรัสเทศนามากอีกเหมือนกัน เรียกว่า สุตตันตปิฎก ยกเป็นสุตตันตปิฎกนั้นถึง ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถ้าจะสรุปเข้าแล้ว ถ้าจะสรุปรวบรวมเข้า ก็เป็นสมาธิ สมาธิจัดเป็นภูมิไปมาก มีมากอีกเหมือนกัน แต่ว่า ว่าสั้นๆ แล้วก็สมาธิ

พระปริมาตตปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถ้าย่นลงเป็นสั้นๆ แล้ว ก็คือ ปัญญา ปัญญาที่แยกออกมากอีกเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา นี้แหละ เป็นหลักเป็นประธานของพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติควรศึกษาเสียให้รู้ศีลชัด รู้ศีลแล้ว ให้รู้จักสมาธิชัด ให้รู้จักปัญญาเสียให้ชัด บัดนี้ จักแสดงให้จำไว้เป็นข้อปฏิบัติตามวาระพระบาลีที่ยกขึ้นไว้เป็นนิกเขปกถา ว่า สีลปริภาวิโต ศีลเจริญขึ้นแล้ว สมาธิ มหปฺผลโต มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิปริภาวิตา สมาธิเจริญขึ้นแล้ว ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา มีปัญญาเป็นผลอานิสงส์ ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมฺจุจฺจติ ปัญญาเมื่อเจริญขึ้นแล้ว อบรมจิตให้หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เสยฺยถึทํ อยากรู้ว่า อย่างไรเล่า นี้คือ กามาสวะ อาสวะทั้งหลายนั้นคือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ เป็นอาสวะ ๓ อาสวะมี ๔ ในระหว่างอวิชชาสวะนั้น หน้าอวิชชาสวะ มีทิวฐาสวะอีก อาสวะมี ๔ แต่ท่านจัดไว้ในนี้มี ๓ ตตฺถ อปฺปมาเทน สมฺปาเทตฺตพฺพํ ท่านทั้งหลายใน

ข้อนั้น ไม่ควรประมาท อุปมาเทวน สมุปาเทตตพ คือยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเกิด ประเสริฐนัก
นี่เนื้อความของพระบาลี คลี่เป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้

ต่อจากนี้จะอธิบายเป็นลำดับไปว่า ศิลนะ ศิลปภาวิโต ศิลเจริญขึ้นแล้วเป็นไฉน เจริญนั้นคือ
งอกขึ้นเจริญขึ้นแล้ว ศิลถ้าว่าปริยายหยาบๆ ก็คือ ศิล ๕ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักฉ้อ ประพฤติผิดใน
กาม พุศฺพุด เสพสุรา ศิล ๘ เว้น จากการฆ่าสัตว์ ลักฉ้อ ล้วงสิทธิ์ธรรม ประเวณี พุศฺพุด เสพสุรา
บริโภคอาหารในเวลาวิกาล ฟ้อนรำขับร้องติดสติดีเป่าต่างๆ ทัดทรง ประดับประดารา่างกาย เสียบ
ดอกไม้ของหอม เครื่องลูบไล้ให้เกิดยั่ววนใจต่างๆ เหล่านี้ นังนอนอาสนะอันสูงใหญ่ ไม่สมควร นี่
เป็นศิลป ๘ ศิล ๑๐ เต็ม เว้นหยาบเงินและทอง รับเงินและทองไว้ นี่เป็นศิลป ๑๐ นี้โดยปริยาย หากว่าขึ้น
เข้าถึงภายใน ถึงเจตนา ที่พระองค์รับสั่งว่า เจตนาสี่ล ภิภุชเว ดูก่อนภิภุชทั้งหลาย เจตนาเป็นศิลป
เจตนาความคิดอ่านทางใจ คิดดีคิดชั่ว คิดไม่ดีไม่ชั่ว เรียกว่าเจตนาสี่ล ที่จะบริสุทธิ์ได้ก็เพราะอาศัย
เจตนา เจตนามีภายในก่อนจึงรักษาศิลปได้ ศิลแล้วแต่เจตนา เจตนาเป็นศิลป ศิลความคิดอ่านทาง ใจ
คำว่า ใจ นั้นคืออะไร เห็นอย่างหนึ่ง จำอย่างหนึ่ง คิดอย่างหนึ่ง รู้อย่างหนึ่ง เป็นจุดเดียวกันเขาเรียก
ว่าใจ เห็นอย่างหนึ่ง จำอย่างหนึ่ง คิดอย่างหนึ่ง รู้อย่างหนึ่ง รวมเข้าเป็นจุดเดียว เรียกว่าใจ ใจนั้น
แหละ ที่เกิดของใจนั้นอยู่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ โสภริสุทธิเท่าฟองไข่แดงของไก่ที่
ตั้งอยู่กลางใจมนุษย์นี้ สะดือทะเลหลัง ซึ่งด้ายกลุ่มเส้นดั่งขวาทะลุซ้าย ซึ่งด้ายกลุ่มเส้นดั่งกลางสะดือ
เขี้ยวนะ เจาะให้ทะลุตรงกัน ไม่ให้ค่อนล่างค่อนบนนะ ไม่ให้ค่อนหน้าค่อนปลายนะ ขวาก็เจาะขวาทะ
ลุซ้าย ไม่ค่อนหน้า ค่อนปลายนะ ตรงดั่งเขี้ยว เอาด้ายร้อยเข้าเส้นหนึ่ง ข้างหน้าข้างหลัง ร้อยเข้า
เส้นซึ่งดั่ง ตรงกลางเส้นด้ายจรดกัน ตรงนั้นเรียกว่า กลางก๊ก กลางก๊กนั้นแหละ ถูกกลางดวงธรรมที่
ทำให้เป็นกายมนุษย์ โสภริสุทธิเท่าฟองไข่แดงของไก่ ถูก กลางดวงธรรมพอดีเขี้ยว กลางก๊กนั้นแหละ
เป็นที่เกิดดับ ถ้ามนุษย์มาเกิดต้องเกิดตรงนั้น เวลาตายก็ต้องไปหยุดตรงนั้น หยุดกลางก๊กนั้นแหละ
เป็นที่เกิดที่ดับ ถ้ามนุษย์มาเกิด ต้องเกิดตรงนั้น เวลาตายก็ต้องไปหยุดตรงนั้น หยุดกลางก๊กนั้นจน
ตาย เวลาหลับ ใจก็ต้องไปหยุด ตรงนั้น จึงหลับ หลับ ตรงไหนก็ตื่นตรงนั้น เกิดตรงไหน ก็ตายตรง
นั้น ใ้รู้จักที่เกิดที่ตาย ใ้รู้จักที่หลับที่ตื่น เกิดดับหลับตื่นๆ ใ้รู้จักหลักอย่างนี้

นี่แหละรู้จักอย่างนี้ ก็จักรู้จักศิลป จักรู้จักศิลปจริงๆ ศิลภายใน ไม่ใช่ศิลปข้างนอก ศิลโดยทางปฏิบัติ ไม่ใช่
ศิลปโดยทางปริยัติ

เมื่อใจไปหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น ใ้ถูกส่วนเข้า พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น
เห็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ผุดขึ้นมา ใจก็ไปติดอยู่กลาง ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ที่ดวง
ใสนั้น ดวงใสนั้นแหละ เรียกว่า เอกายนมรรค ก็เรียกเป็นหนทางไปชั้นเอก ไม่มีทางไปอื่นดีกว่านั้นอีก
ต่อไป เรียกว่า เอกายนมรรค อีกนัยหนึ่งท่านเรียกว่า ปฐมมรรค หนทางเบื้องต้นมรรคผลนิพพาน ผู้
ที่จะไปสู่มรรคผลนิพพานก็ไปกลางดวงนั้น ไปหยุดอยู่กลางดวงนั้น นี่หนทางเบื้องต้นมรรคผลนิพพาน
อีกนัยหนึ่งท่านเรียกว่า ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธัม มานุปัสสน แปลว่า ดำเนินไปตามทางของ
พระอริยเจ้าพระอรหันต์ เหมือนกันทุกองค์ ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต ยืนยันเหมือนกันหมด ไปทาง

เดียวกัน ใจหยุดอยู่กลางดวงนั้น พอหยุดอยู่กลางดวงนั้น พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ กลางดวง
นั่นเองจะเห็น ดวงศีล ดวงเท่ากันนั้น ดวงศีลเห็นเข้าแล้ว เมื่อเห็นดวงศีลแล้วก็ได้การหละ ถูกทางไป
ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์หละ ดวงเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ไสบริสุทธีสนิท ดูจกระจกคั่นช่องส่อง
เงาหน้า ไสเทียว นั้นไปเห็นนั้นนะ ถ้าเห็นเข้าเท่านั้นใจก็ติดอยู่กลางดวงศีลนั้น กลางดวงศีลนั้น หยุด
อยู่กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ หยุดในหยุดหนักเข้าๆ เมื่อถึงดวงศีลแล้ว ดวงศีลเป็นเหตุ
จะเข้าถึงดวงสมาธิเท่ากันๆ แบบเดียวกัน ดวงเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เหมือนกัน นั้นเรียกว่า ดวง
สมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั้นเหมือนกัน พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ เข้าถึง ดวงปัญญา ดวงเท่าๆ
กัน เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เหมือนกัน แต่ว่าตามตำราพระพุทธศาสนามีเบื้องต้น ถ้ามีดวงธัมมานุปัส
สนาสติปัญญา เบื้องปลายของดวงศีล สมาธิ ปัญญา มีดวงวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ มีหนทางเบื้องต้น
เบื้องปลายอีก หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญานั้นแหละ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ ดวงเท่ากัน หยุด
อยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตตินั้นแหละ ถูกส่วนเข้าเห็น ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น
หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็ไปเห็น กายมนุษย์ละเอียด ที่นอนฝันออกไป เอ้! นี่แปลก
จริง ใ้กายนี้เราไม่เคยเห็นเลยเวลาฝัน เลิกจากฝันมันมัวๆ ไม่รู้อยู่ที่ไหน พอเข้ามาในทางกลางศีล
สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะเข้า เอ้! เจ้ากายมนุษย์ละเอียดนี้อยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัส
สนะนี้เอง ดวงเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ อ้ายกายมนุษย์ละเอียดอยู่ในนั่นเอง ถ้าว่ากายใหญ่ประมาณ
๘ ศอก กายนั้น กายละเอียดนั้นแหละ ประมาณ ๘ ศอก แต่ว่าลดส่วนเข้ามาเท่ากับกายมนุษย์ นี่ก็
ใ้กายที่นอนฝันออกไป มันก็เท่าๆ ตัวเรานี่แหละ หลึงก็เท่าๆ กัน ชายก็เท่าๆ กัน แต่ว่าตามส่วน
ของมันสูง ๘ ศอก กายละเอียดนั้น นั้นไปเห็นกายละเอียดเข้าแล้ว อยู่ในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ
นี้เอง ที่เข้าถึงกายละเอียด

ทำไมจึงเข้ามาถึงเล่า เดินถูกทางเข้า ปฏิบัติถูกต้องร่องรอยทางพระพุทธศาสนาเข้าก็ไปเห็นกายมนุษย์
ละเอียด เขาจะเห็นกายมนุษย์ละเอียดแล้ว ก็สนุกหละเรา เออ! ข้าไม่เคยเห็นเลย เจ้าเป็นคนทำหน้าที่
ฝัน ลองฝันให้ดูสักเรื่องซิ เขาเรื่องเขียงใหม่กันเขียงนะ กะพริบตาเดียว เขาอดอยสุเทพมาเล่าให้ฟัง
แล้ว ไปเขียงใหม่มาแล้ว กะพริบตาเดียว นั้นแน่ฝันเร็วขนาดนั้นนะ เอ้า! ฝันเรื่องภาคใต้
นครศรีธรรมราช กะพริบตาเดียว ไปเอาเรื่อง นครศรีธรรมราชมาให้ฟังแล้ว เรื่องพระเจดีย์ใหญ่ เอ้า!
ฝันไปจังหวัดนครพนมซิ กะพริบตาเดียวเอาเรื่องพระธาตุพนมมาเล่าให้ฟังแล้ว ฝันได้อย่างนี้ นั่งเฉย
อยู่นั้นแหละ เอ้า! ฝันถึงเรื่องเมืองเพชรเข้าซิ กะพริบตาเดียว เอาเรื่องเขาวังมาเล่าให้ฟังแล้ว พระเจ้า
แผ่นดินแกอยากเป็นเทวดาทังยังเป็นมนุษย์นี่ จะพาพระมเหสีของแกขึ้นไปโน้นบนยอดเขาวังโน้น ไปตั้ง
วังอยู่นั้น อยู่บนยอดเขาโน้น พระองค์นี้กว่าแกเป็นเทวดาแล้วทีเดียว ได้รับความสุข นั้นเอาเรื่องเขา
วังมาเล่าให้ฟังแล้ว นี่กายที่ฝันๆ ได้อย่างนี้ ฝันได้ทั้งที่กำลังตื่นๆ หนา ไม่ต้องหลับหนา ฝันได้จริงจัง
อย่างนี้

อย่างขนาดวัดปากน้ำเขาฝันได้ ๑๕๐ กว่าคน ทั้งภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา เขาฝันได้ นี่เพราะ
เหตุอะไรเขาจึงฝันได้อย่างนี้ สิลปริภาวิโต เขาทำศีลให้เป็น สมาธิ มหปุผลิ เขาทำสมาธิให้เป็นขึ้น

ปัญญาปริภาวิตา เขาทำปัญญาให้เป็นขึ้น แล้วเข้าถึงวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เห็นกายมนุษย์ ละเอียดทีนอนฝันออกไป เขาทำได้อย่างนี้ เป็นอย่างนี้จริงๆ ในทางปฏิบัติ ไม่ใช่หลงไม่ใช่หลอกเล่น เป็นอย่างนี้จริง ถ้าพวกปฏิบัติไม่เป็นอย่างนี้ ร่องรอยพระพุทธศาสนา รู้จักได้ยากจริง ไม่ใช่ของง่ายเลยจะไม่เห็นศีล สมาธิ ปัญญาเลยทีเดียว จะไม่เห็นดวง ศีล สมาธิ ปัญญาเลยทีเดียว

ดวงศีลนั้น ตัววินัยปิฎกต่างๆ กลับจากวินัยปิฎกมากน้อยเท่าไร มารวมเป็นดวงศีลดวงเดียว ส่วนสมาธินั้น กลับมาจากสูตรต้นตปิฎก มากน้อยเท่าใดมารวมอยู่ในสมาธิดวงเดียว ตัวปัญญานั้น ปรมัตตปิฎกมากน้อยเท่าใด ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ สรุปลงในดวงปัญญานั้นดวงเดียว ในดวงนั้นทั้งนั้น อยู่ในนั้น ก็อยู่ในกลางดวงธรรมกายมนุษย์ ไส บริสุทธิเท่าฟองไข่แดงของไก่ เดินในนั้นหนา เดินในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ไม่ใช่เดินเลอะๆ เทอะๆ เหลวๆ ไหลๆ เดินในทางไปเกิดมาเกิดของมนุษย์ทีเดียว ไม่ใช่เดินทางอื่น เลอะเทอะไป เมื่อรู้จักหลัก เข้าใจเสียอย่างนี้ชัดแล้วก็ต่อไป อีกสักเท่าไรขั้นก็เดินอย่างเดียวกันอย่างนี้

เดี๋ยวจะแสดงลึกลงไปกว่านี้ละ ตั้งใจฟังเอาแค่นี้ก่อน นี่ตามศีล สมาธิ ปัญญา แล้วก็เต็มธัมมานุปัสสนาในเบื้องต้น และเบื้องปลายดวงวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ตำราเขามีอย่างนั้นจริงๆ คำในปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย สูตรนินบาตปิฎก ยกข้อสำคัญขึ้นแสดงว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้ามี ๕ ประการ มี ๕ นั้น คืออะไร คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ

ตามตำราท่านวางไว้ว่า ทสทงฺเคหิ สมณฺนาโคโต อรหา วิมฺจจฺตติ ผู้ใดมาพร้อมแล้วด้วยองค์ ๑๐ ผู้นั้นเป็นพระอรหันต์ องค์นั้นคืออะไร สัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมาสังกัปป ๒ สัมมาวาจา ๓ สัมมากัมมันโต ๔ สัมมาวายาโม ๕ สัมมาอาชีโว ๖ สัมมาสติ ๗ สัมมาสมาธิ ๘ มี ๘ แล้ว สัมมาญาณ ๙ สัมมาวิมุตติ ๑๐ แล้ว มีองค์ ๑๐ อย่างนี้

องค์ ๘ นั้นย่อ ลงเป็นองค์ ๓ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป นี่ย่อเข้าเป็นปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว ย่นลงเป็น ศีล สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ย่นลงเป็น สมาธิ รวมเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ ถ้าได้ ๓ แล้วเติม สัมมาญาณ ๔ สัมมาวิมุตติ เป็น ๕

นี่แหละผู้ใดมาตามพร้อมด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล้ว ผู้นั้นจะพบหลักฐานของพระพุทธศาสนาอย่างแน่ นี่อาศัยดวงธัมมานุปัสสนา สติปิฎกฐาน ได้เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ หลักนี้เป็นสำคัญนัก ต้องเข้าถึงหลักนี้ให้ได้ หญิงก็ดี ชายก็ดี คฤหัสถ์ บรรพชิตไม่ว่า ถ้าเข้าถึงหลักนี้ไม่ได้ จะไม่ถึงพระพุทธศาสนา จะบวชเป็นพระเป็นเณร เป็นอุบาสกอุบาสิกาก็อย่างนั้นแหละ ไม่มีรสชาติอะไร จะไว้ใจยังไม่ได้ๆ แน่นอน ถ้าเปลี่ยงปล้ำแล้ว จะพาลไปถึงอื่นรำไป แต่เพียงว่าต้นไม้ ศักดิ์สิทธิ์เท่านั้นแหละ ถึงไหวแล้วเอาเข้าแล้ว ถึงเขาใหญ่ๆ ศักดิ์สิทธิ์ ถึงไหวแล้ว เอาเข้าแล้ว ไหว้ภูเขาคืออีกแล้ว ไหว้ต้นไม้ไหว้ภูเขา ไปถึงไถ่ป่าใหญ่ เข้าดงใหญ่ๆ เข้ามีพวกผีดู ผีร้ายหนัก พอไปเข้าก็ไหวก็บูชากัน เอาเข้าแล้ว ไปไหว้ไปบูชากันอีกแล้ว นั้นเลอะแล้ว ถือพุทธศาสนา ถือธรรมรัตนะ

สังฆรัตนะ ถือศีล สมาธิ ปัญญา ไม่แน่นแล้วแหละ เลอะเลือนเหลวไหล เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็เพราะเหตุไรจึงเป็นเช่นนั้นละ เข้าวรอรอยพุทธศาสนาไม่ถูก จับหลักพุทธศาสนาไม่ได้ ตัวจริงของพระพุทธศาสนา วางไม่ถูกไม่ต้องอะไร เดี่ยวจะแสดงให้เห็นว่ามันลึกซึ้งอย่างไร ทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นของผิวเผิน ผู้เทศน์นี้เอง บวชด้วยเรียนด้วย เป็นครูสอนด้วย ๑๒ พรรษาโน้นแน่ะ จึงจะรู้จักพระพุทธศาสนาชัดว่า อ้อ! พระพุทธศาสนานี้เป็นอย่างไรเอง คือ พระพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะนี้เอง ที่ จะเข้าถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ ไม่ใช่เป็นของง่าย เข้าไปถึงยากนักลำบากนัก ต้องเข้าไปอย่างนี้แหละ พอเข้าไปถึง กายมนุษย์ละเอียด ละก็ หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด พอถูกส่วนเข้า ก็ถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกายทิพย์ทีเดียว

ใจกายทิพย์หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย ทิพย์ แบบเดียวกัน เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกายทิพย์ละเอียด

ใจกายทิพย์ละเอียด หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด พอถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกายรูปพรหม

ในกายที่ห้า ใจกายรูปพรหมหุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึงกายรูปพรหมละเอียด

ใจกายรูปพรหมละเอียด หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้ เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้า ถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน เข้าถึงกายอรูปรหม

ใจกายอรูปรหมหุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้ เป็น กายอรูปรหม ถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะแบบเดียวกัน เข้าถึงกายอรูปรหมละเอียด

ใจกายอรูปรหมละเอียด หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปรหมละเอียดอีก พอถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึง กายธรรม พอเข้าถึงกายธรรมเท่านั้นแหละ รูปของพระพุทธปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า งดงามนัก จะปั้นทำให้เหมือนที่เขาปั้นไว้ในโบสถ์ ในวิหารการเปรียญ นี้ก็ เพราะ ธรรมกายนี้แหละ รูปธรรมกาย รูปพุทธรัตนะ นี้แหละ

ใจของพุทธรัตนะ หุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพุทธรัตนะ ใหญ่วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกาย หน้าตักกว้างแค่นี้หนะ ๓ วา ๔ วา อยากรู้เท่ากัน วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้า

ตั้งกรรมกาย กลมรอบตัว อยู่กลางกาย กลางองค์พุทธรัตนะนั้น ใจพุทธรัตนะหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลาง ดวงธรรม ที่ทำให้เป็นพุทธรัตนะ พอถูกส่วนเข้า เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงเท่ากันกับ ดวงพุทธรัตนะนั้น เข้าถึงดวงศีลก็เท่ากัน ถึงดวงสมาธิก็เท่ากัน ดวงปัญญา ก็เท่ากัน ดวง วิมุตติก็เท่ากัน ดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็เท่ากัน กลมรอบตัวเท่ากัน ๖ ดวงด้วยกัน เข้าถึง กายธรรมละเอียด หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสเหมือนกระจกคั่นช่องส่องเงาหน้าหนักเข้า นั้นเรียกว่า ธรรมกายละเอียด พุทธรัตนะตอนต้น เรียกว่าเป็นพุทธรัตนะ เป็นพระพุทธเจ้า ธรรมรัตนะ ดวงใส วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้าตัก ดวงธรรมนั้น เรียกว่า ธรรมรัตนะ เรียกว่า ธรรมเจ้า ที่เดียว เฉพาะกายละเอียดอยู่ในดวงธรรมรัตนะนั้น เรียกว่า พระสงฆ์เจ้า

คำว่า พุทธิ เป็นเนमितกนามเกิดขึ้นจากพุทธรัตนะ คำว่า ธมฺโม เป็นเนमितกนาม เกิดขึ้นจากธรรมรัตนะ คำว่า สงฺโฆ นั้นเป็นเนमितกนาม เกิดขึ้นจากสังฆรัตนะ เป็นต้นยืนให้เห็นของจริงเข้า เห็นความเกิด เหตุให้เกิด ความดับ เหตุให้ดับ เข้าจริง เห็นจริงเข้า เป็นเนमितกนามเกิดขึ้นกับพุทธรัตนะว่า พุทธิ ธรรมรัตนะ นั่นเอง

ธรรมรัตนะ ดวงนั้นแหละ เมื่อสัตว์เข้าไปถึงแล้ว ทรงปฏิบัติไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ถึงได้เป็นเนमितกนามเกิดขึ้นว่า ธมฺโม แล้วทรงจัดปฏิบัติไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว

สังฆรัตนะ รักษาธรรมรัตนะนั้นไว้ไม่หายไป ให้อยู่ในดวงธรรมรัตนะนั้น ปฏิบัติในดวงธรรมรัตนะนั้น ไม่ให้สูญหายไป ธรรมรัตนะนั้น เป็นบ้านเรือนให้อยู่ที่เดียว อยู่ของสังฆรัตนะที่เดียว ทิ้งไม่ได้ ท่างไม่ได้ มีที่อยู่ เมื่อรักษาธรรมรัตนะไว้ได้เช่นนั้น จึงได้เกิดเป็นเนमितกนามยืนยันว่า สงฺโฆ แปลตามภาษาบาลีว่า ธมฺโม สงฺเขน ปริภาวโต ธรรมอันพระสงฆ์ทรงไว้ คือสังฆรัตนะนั้นแหละ ทรงรักษาไว้เป็นเนमितกนามว่า สงฺโฆ

พุทธิ ธมฺโม สงฺโฆ นี้แหละเป็นตัวจริงแหละ แต่ว่าเป็นตัวจริงนี้ยังไม่ถึงอริยบุคคล เป็น โคตรกบุคคล พ้นจากปุถุชนไป เข้าถึงความเป็นโคตรกบุคคล ถ้าว่ายังไม่ขาดจากโคตรกบุคคล ยังไม่เข้าถึงอริยภูมิ ยังเป็นโคตรกสาวกอยู่ หรือยังเป็นปุถุชนสาวกอยู่ นี่สาวกของพระพุทธเจ้ามีขีดแค่นี้ ถ้าเข้าถึง พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ดังนี้แล้ว ก็ว่า ภควโต สาวกสงฺโฆ เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค แต่ว่าชั้นสาวกชั้นเป็นโคตรกนี้ ได้ชื่อว่าเป็นปุถุชนสาวก ไม่ใช่อริยสาวก

ทีนี้จะเข้าถึงอริยสาวกต่อไป โคตรกนั่นเอง ธรรมกาย ธรรมกายละเอียด พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะนั้นแหละ ปฏิบัติถูกส่วนเข้า ใจธรรมกายหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด ถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา เท่ากับดวงธรรมรัตนะ ธรรมกายละเอียดเท่าๆ กัน เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ก็เข้าถึงดวงธัมมานุปัส

สนาสติปัญญา ถึงดวงศีล สมภาติ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้าถึง ธรรมกายพระโสดา หน้า ตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม

ใจธรรมกายพระโสดาหยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็น ธรรมกายพระโสดา วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมภาติ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งตรงกลางนั้นก็ถึง ธรรมกายพระโสดาละเอียด ธรรมกายพระโสดา ธรรมกายพระโสดาละเอียดอย่างเดียวกัน นั่นเป็นพระโสดาแล้ว พอเป็นพระโสดาเท่านั้น แหละ เป็นอริยที่เดียว อริโย สงฺฆิโก ที่เดียว เป็น พระอริยบุคคล นี่แหละเป็นพระอริยบุคคลในสาวก พระพุทธศาสนา

ใจธรรมกายพระโสดาละเอียด หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมภาติ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งตรงกลางนั้น ก็ถึง ธรรมกายพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมสีหนัก ขึ้นไป นี่ ธรรมกายพระสกทาคา

ดำเนินไปในแบบเดิมอีก ก็จะได้ถึง ธรรมกายพระสกทาคาละเอียด ธรรมกายพระอนาคา ธรรมกายพระอนาคาละเอียด ธรรมกายพระอรหัตต์ ธรรมกายพระอรหัตต์ละเอียด นี่ต่อจากธรรมกายโคตรภูขึ้นมา อีก ๔ คู่ รวมเป็นพระอริยบุคคล ๘ พระองค์ นี่ยกเป็นวาระพระบาลีว่า อัญญุปริสบุคคลา จัดเป็นปริสบุคคล ๘ จัดเป็นบุคคล ๘ หรือจัดเป็น ๔ คู่ คือ พระโสดาปัตติ มรรค พระโสดาปัตติผล พระสกทาคามิมรรค พระสกทาคามีผลหยาบนั้นเป็นมรรค ส่วน ละเอียด นั้นเป็น ผล พระอนาคามิมรรค พระอนาคามีผล พระอรหัตต์มรรค พระอรหัตต์ผล รวมเป็นพระอริยบุคคล ๘ จำพวก หยาบ เป็นมรรค ละเอียดเป็น ผล พระอริยบุคคล ๘ นี้ เรียกว่า ภควโต สาวกสงฺโฆ เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยประการ ฉะนี้

ท่านเหล่านี้ที่มาเป็นได้เช่นนี้เพราะหลุดจากอาสวะได้ตั้งไปสูง ส่วนโสดา โสดาละเอียดยังไม่หลุดจากอาสวะ หลุดแต่เพียง สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส เท่านั้น ส่วนพระสกทาคา พอหลุดจากกามราคะหยาบ อย่างหยาบเท่านั้น ส่วนพระอนาคาหลุดจากกามราคะอย่างละเอียด ยังติดอยู่ รูป รากะ อรูปรากะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา สังโยชน์เบื้องบนอีก ๕ รูปรากะ กำหนดยินดีในรูปฌาน อรูปรากะ กำหนดยินดีในอรูปฌาน มานะ ยกเนือยอดตัวยังมีอยู่ อุทัจจะ ความฟุ้งซ่านรำคาญยังมีอยู่ แต่พยายามให้ไปถึงพระอรหัตต์ ตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปหาน ยังมีกิเลสหมกมุ่นอยู่ในสันดานเรียกว่า สังโยชน์เบื้องบน รูปรากะ อรูปรากะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา แล้วก็เข้าไปถึงพระอรหัตต์ พระอรหัตต์ ละเอียด เป็นลำดับไป พอถึงพระอรหัตต์เท่านั้น วิราโค เตส อคฺคมกฺขายติ เป็นผู้ประเสริฐ หลุดจากสราคะธาตุ สราคะธรรม หลุดจากสราคะธาตุ สราคะธรรมที่เดียว เข้าถึงวิราคะธาตุ วิราคะธรรมที่เดียว เป็น พระอรหัตต์ หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัตต์ วัดเส้น

ผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว เมื่อเข้าถึงดังนี้แล้ว ก็จะได้ชื่อว่าพ้นจากอาสวะแล้ว กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ ถ้าพูดอาสวะก็มี ๓

วันนี้ตั้งใจจะแสดงพระธรรมเทศนาถึงเรื่องอาสวะเหล่านี้ ที่ แสดงมานี้เป็นเนื้อความเท่าเรื่องนะ ก็ เปลื้องเวลาอยู่เหมือนกัน จะแสดงถึงเรื่องอาสวะ อวิชชาสวะ ตั้งใจจะแสดงอย่างนี้ กามาสวะ กามก็มี อาสวะเหมือนกัน ตัดออกเป็นสองบท กามอย่างหนึ่ง อาสวะอย่างหนึ่ง กามกับอาสวะ ภวาสวะ ตัด ออกเป็น ภวอันหนึ่ง แต่ว่าภavnันตัดเป็นภพ อาสวะอีกอันหนึ่ง ภพกับอาสวะติดกันอยู่ แสดงอาสวะทั้ง ๔ ทีเดียว ทิฏฐาสวะ ความเห็นผิด ทิฏฐิอันนั้น แปลว่า เห็นผิด อาสวะมีอันหนึ่งอีกเหมือนกัน อาสวะ ในความเห็นผิด อวิชชาสวะ อวิชชา บทหนึ่ง อาสวะอีกบทหนึ่ง มันติดกันได้อย่างนี้ นี่ถ้าไม่ได้เรียน บาลีก็ไม่เข้าใจ เนื้อความเหล่านี้ก็เป็นอย่างเดียวกัน

อาสวะนะ เรายังไม่เคยได้ยินได้ฟังนัก ยังไม่เคยได้ยิน แต่สิ่งอื่นนะเคยได้ยินได้ฟังกัน แต่ส่วนอวิชชา เคยได้ยินได้ฟังมาก จะแปลกันลงไปจริงๆ ว่าอะไร กามนะ กามก็ไม่ใช่อะไร ตัว พัสดุกาม กิเลส กาม นั้นเอง พัสดุกาม นั้นอะไร รูป เสียง กลิ่น รส โภญฐัพพะ คือรสสัมผัสนั้นชย คือ ตัวพัสดุกาม รูปที่ชยพอใจ เสียงที่ชยพอใจ กลิ่นที่ชยพอใจ รสที่ชยพอใจ สัมผัสที่ชยพอใจ นั้นแหละ นั้นแหละเขาเรียกว่า กาม เขาเรียกว่าพัสดุกาม กิเลสกามละ ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสเหล่านั้นแหละ ยินดีใน เสียง ยินดีในกลิ่น ยินดีในรส ยินดีในสัมผัส แกะไม่ออก ถอนไม่ออก ก็เหมือนพวกเราอย่างนี้แหละ ครองเรือนกันโตไปตามกัน นั้นแหละ แกะไม่ออก ถอนไม่ออก พยายามฆ่ามันทุกวันทุกคืน เหมือนกัน แหละ ฆ่าจนแก่กล้าไปตามกันนั้นแหละ ไม่ตายซักที ไม่เลิกติดในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นซักที แก้มันหลุด แกะไม่หลุด พาให้ภิกษุสามเณรบวชเป็นสมภาร ติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้น แหละ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้น ถึงหลุดหมดไปแล้วก็ตามเถอะ เป็นนักบวชก็ช่าง ใจไปจะจอกับรูป เสียง กลิ่น รส นั้น ถอนไม่ออกอีกเหมือนกัน ถอยไม่ออกอีกเหมือนกัน หนักเข้าถึงกับเตรียม เครื่องมือ ได้เงินได้ทองเก็บไว้ เก็บไว้ นี่พอสิ้นสอดแล้วนี่ พอปลุกเรื่อนทอแล้ว อายุ ๔๐-๕๐ สึกหัวโต นั้นแน่จับได้ ติดอะไรละ ติดรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นแหละ

รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นแหละ แก้มันไม่หลุด แกะไม่หลุด เพราะเหตุอะไรมันถึงแกะไม่หลุด เข้าไม่ถึงธรรมทางพุทธศาสนา ที่เข้าจริงเข้าไม่ถึงอะไร เข้าไม่ถึงศีล ดวงศีลจริงๆ เข้าไม่ถึง เป็นแต่รู้จัก ศีล รู้จักหลั่วๆ ไม่เห็นดวงศีลจริงๆ ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ไม่เห็น ทำไม่เป็น ไม่เห็น ปรากฏก็ยังสงสัยไม่หมดสิ้นอยู่รำไป ก็ต้องสึกออกมาเพราะเข้าไม่ถึงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ ญาณทัสสนะ ถ้าเข้าถึงธรรม ๕ ข้อนี้ มันก็เข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด หลุดจากกายมนุษย์ไปเสีย มันก็ไม่เกี่ยวกับกายมนุษย์ไป ใจนี้มันไม่หลุด มันเข้าไม่ถึงนี้ ถ้าหลุดไปมันก็สบายหน่อย ถึงอย่างนั้นก็อย่า ใจไว้ใจมันยังมีฤทธิ์มีเดชมากนัก ให้สูงๆ ขึ้นไป นี่เข้าถึงศีลแล้ว นี่เขาเรียกว่ากาม อาสวะของกามเป็น อย่างไรละ เออ! รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นแหละ เป็นตัวพัสดุกาม ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นเป็นตัวกิเลสกาม ก็อาสวะของกามนะ อะไรละ ใจรูปที่เราแลเห็นนะ มันมีรส มันมีรสที

เดียวแหละ ถ้าตามไปเห็นถูกส่วนมันเข้าละก็ ใจเอาละ กินไม่ลง นอนไม่ลงละ กระสับกระส่าย ที่เดียว รสมันขึ้นแล้ว รสใจเห็นมันขึ้นแล้ว มันดังคูดแล้ว ใจดังคูดเป็นรส นั้นแหละเป็นตัวอาสวะที่เดียว ใจเสียงละ ถ้าฟังๆ พอดีพอร้ายละไม่ถนัดถนี่ ไปฟังเข้าช่อง เข้ากระแสเข้าคูดมันละ ก็ติดหมับที่เดียว ลืมไม่ได้ทีเดียว นั่งคิดนอนคิดทีเดียว ใจเสียงนั้นแหละมันเป็นอาสวะ เป็นรสของเสียง ของกลิ่น รสของรส ใจรสของกลิ่นนะ ใจพวกที่ไปถูกกลิ่นพอดีพอร้ายเข้า ก็พอดีพอร้ายอยู่ ใจเมื่อไปถูกกลิ่นไปถูกตัวกามมันเข้า ไปถูกอาสวะมันเข้า เอาแหละตานี้ไปติดใจกลิ่นนั้นเข้าอีกแล้ว ใจรสก็เหมือนกัน ลืมรสไปเถอะ ถ้าว่าไปถูกอาสวะของกามเข้า เอาแหละเข้าไปฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะเป็นจะตายแหละ เพราะใจอาสวะนั้นมันบังคับอยู่ ติดในรสอยู่ สัมผัส สัมผัสละ อยากรู้ก็สัมผัสไปเถิด ถ้าไปถูกอาสวะของกามเข้าละก็ เข้าละถอนจากเรือนไม่ออกทีเดียว อยากรู้ให้ถึงเวลาสัมผัสอยู่รำไป ว่าใจนี้ร้ายนักๆ ที่เดียว นี้สัมผัสนี้สำคัญนัก นี่อาสวะมันบังคับ เราอย่างนี้ละ ทำไม่จึงจะแก้ มันได้

ไม่ใช่อาสวะอย่างเดียว อวิชา เข้าช่วยสนับสนุนด้วย อวิชา เป็นอย่างไร ศึกษาไปเถอะ ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้น รู้ไม่จริงทั้งสิ้น ยังสงสัยอยู่รำไป สงสัยใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นแหละ ใจรูปดีๆ แคะนี้ก็ยังสงสัย จะให้ดีต่อไปอีก ใจเสียงดีแคะนี้ก็ยังสงสัย อยากรู้ให้ดีต่อไป กลิ่นดีแคะนี้ก็ยังสงสัย อยากรู้ให้ดีขึ้นไปอีก ใจสัมผัสดีแคะนี้ใจรสดีแคะนี้ก็ยังสงสัยให้ดีต่อไปอีก ใจสัมผัสดีแคะนี้ก็ยังสงสัยให้ดีต่อไปอีก มันจะให้เกินนั้นต่อไปอีกนั้นแหละ ใจนั้นแหละสำคัญ ถ้ารู้ไม่จริง ไม่สิ้นสุดสงสัย เป็นอวิชาทีเดียว

นี่ให้รู้จักอย่างนี้ แต่ว่าพูดถึงอวิชาที่มันเลยไปๆ จะว่าอาสวะของกามก่อน อาสวะของภพต่อไป อาสวะของภพเป็นอย่างไร อาสวะของภพนะ มีรสมีชาติแบบเดียวกัน ที่เราอาศัยอยู่นี้ สิ่งที่มี ที่เป็นแก่เรา นี้เรียกว่า ภพ รูปมามีมาเป็นแก่เรา ก็มีเป็นภพอันหนึ่ง ไม่ว่าจะอะไรละ ถ้ามันมามีแก่เราผืน ก็เป็นภพอันหนึ่ง ไม่ว่าจะสิ่งอะไร ฝ้านุ่งผ้าห่มมามีแก่เรา ก็เป็นภพ เรียกว่า ภพ ภพ แปลว่า มี ว่า เป็น มันมีปรากฏว่าเป็นภพขึ้น สิ่งที่มีมามีมาเป็น สิ่งนั้นที่ปรากฏขึ้นแล้ว อยากรู้บ้านเรือน บ้านเรือนมาปรากฏเป็นภพขึ้นแล้ว อยากรู้ ได้ไร่ได้นา ไร่ นามาปรากฏขึ้นเป็นภพขึ้นแล้ว อยากรู้ได้อะไรสิ่งนั้นมาปรากฏเป็นภพขึ้น ที่มีเป็นเห็นปรากฏที่ เรากำหนดว่า เป็นเรา เป็นของเรา ก็นั่นแหละเป็น ตัวภพทั้งนั้น กามภพ รูปภพ กามภพ ใจนั้นเป็นกามภพ รูปภพ ปรากฏ รูปภพ อรูปภพ สองประการนี้ กามภพติดอยู่ในกาม ติดอยู่ในกามนี้ รูปภพละ เอาพวกเทวดา พวกที่ได้ รูปฌาน อรูปฌาน ไปติดอยู่ แคะไม่ออกอีกเหมือนกัน อรูปภพ ไปติดอยู่ในอรูปฌาน แคะไม่ออก ติดอยู่เหมือนกัน ต้องกลับมาเกิด เวียนว่ายตายเกิดอยู่ ไม่จบไม่แล้ว เพราะใจที่ไปยินดีติดอยู่ในรูปภพ อรูปภพนะ นั้นอาสวะ มันตรึง เข้าไว้ ชาติมันมีอยู่ถอนไม่ออก ถอนเสียตายมัน จะทิ้งก็เสียตายมัน ถ้าจะถอนจริงๆ ก็เสียตายมัน มันไม่กล้าถอน เสียตายมัน ใจเสียตายนั้นตัวสำคัญนัก ถึงได้ติดอยู่ในภพ รูปภพ ก็ยังติดอยู่ในรูปภพ อรูปภพ ติดแบบเดียวกันนั้น เพราะอาสวะมันดึงเข้าไว้ มันเป็นเครื่องเหนี่ยวเครื่องรั้งดึงคูดไว้ ผักเสี้ยนแท้ๆ ยังไม่ได้ดอง รสชาติไม่ดีเหม็นเขียว แต่เมื่อดองเข้า เปรี้ยวเข้า เค็มๆ ดีเท่ามันแหละ มีรสอร่อย เกินผักเสี้ยน ผักเสี้ยนอร่อยเหลือเกิน น้ำพริกขี้หนูจิ้มให้ดีๆ หาแก้มให้ดีๆ เข้า ว่าลืมอื่นหมดทีเดียว

นั่นแหละรสของผักดอกทะเล ไม่ใช่เล่น ตัวสำคัญ รสเหมือนกันหมดแบบเดียวกัน กามภพก็ดี รูปภพก็ดี ที่ติดอยู่ในภพนะ ติดอยู่ในรสชาติของภพนั่นเอง ในกามภพที่มีรสชาติของภพนั่นเอง ในกามภพที่มีรสชาติสำคัญนัก รูปภพ ก็มีรสชาติประเสริฐเลิศกว่ากามภพอีก อรูปภพก็เลิศประเสริฐๆ กว่ากามภพอีก ประเสริฐเลิศกว่ารูปภพอีก นี่ให้รู้ว่า อาสวะของภพนะเป็นอย่างไร ไม่ใช่แต่เพียงอาสวะของภพเท่านั้น อวิชชาก็มีอีกด้วย ไม่ใช่ละทิ้ง อวิชชานั้นตัวไม่รู้ไม่จริงในภพ ไม่สิ้นสงสัย ติดอยู่ในภพนั้น อยากจะอยู่ในภพ อยากจะติดอยู่ในภพร่ำไป เพราะอวิชชานั้นเป็นตัวสำคัญนัก นี่เรียกว่า ติดอยู่ในภพ เรียกว่า ภวาสวะ ส่วน ทิฏฐาสวะ ไม่อยู่ในประเด็นนี้ แต่เอามาอธิบายด้วย ติดอยู่ในความเห็น

ความเห็นนั้นไม่ใช่พอดีพอร้ายนะ รบกับเกาหลีนะ รบกับไต้หวันที่นะ เวลานี้มันนะรบกัันยุ่งเหยิงหมดยุ่งยากมากมายเที่ยววะ นั่นแหละ นั่นเรื่องอะไรละ ทิฏฐาสวะ ความเห็นมันไม่ตรงกันทะเล มันแก่งแย่งกันละ มันไม่ถูกต้องร่อยรอยกัน อดความเห็น อดเห็นความเห็นกันทะเล ต้องประหารซึ่งกันและกัน ไม่ใช่พอดีพอร้าย ทิฏฐิๆ นะ นั่งอยู่ดีๆ นะ ลูกขึ้นรบ ขึ้นต่อย ขึ้นยิง ขึ้นแทงกันทีเดียว นั่นเพราะอะไร ที่เป็นเช่นนั้นเพราะความเห็นของตัวไม่ตรงกัน ทำตามความเห็นของตัว ความเห็นมันก็มีธรรมชาติเหมือนกัน ไม่ใช่พอดีพอร้าย เออ! เวลาจะไม่พอ ย่อเสียเถอะ แบบเดียวกัน รู้จักความเห็นละก็เป็นอาสวะเหมือนกัน ยังมีอวิชชาแอบอยู่ด้วย อวิชชาสวะ อยู่กลางๆ รู้ไม่จริงด้วย ใ้อรรสชาติของรู้ไม่จริง มันก็เหมือนเกลือกกกล้วยเต็มไปด้วยทีเดียว ถอนไม่ออกทีเดียว รู้ไม่จริง ด้วยรสชาติของรู้ไม่จริง มันบังคับบัญชาแน่นหนาอยู่ ออกไม่ได้ ถ้าไต่ก็ติดอยู่ในกระเปาะ ฟองไข่ ถ้ามมนุษย์ติดอยู่ในกามภพ ติดอยู่ในรูปภพ ติดอยู่ในอรูปภพ ออกไม่ได้ เพราะอวิชชาสวะนี้เองออกไม่ได้ ถ้ารู้จักอวิชชาสวะแล้ว เหมือนอย่างกับพระอรหันต์ที่แสดงในเบื้องต้นนั้นนั่นแหละ พ้นจากอวิชชาไป นี่อาสวะเป็นสำคัญ นี่ตั้งใจจะอธิบายในเรื่องอวิชชาสวะ นี่ให้เข้าใจ กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ

อวิชชาสวะ นี่สำคัญนักทีเดียว เมื่อเข้าใจดีแล้วจะได้พาดนหลักลัดลวงพ้นจากเครื่องถ่วง เครื่องรังเครื่องตรึงทั้งหลายเหล่านี้ มีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ท่านได้วางในบทเบื้องท้ายว่า ตตฺถ อปฺปมาเทน สมฺปา เทตฺตพฺพํ ในเหตุนี้ ท่านทั้งหลายไม่ควรประมาท อย่าเล่นเล่ออย่าเผลอตัว ถ้าเผลอตัวไปวันคืนล่องไปๆ นะ ไม่รอใครนะ เรารอใครก็ช่างเถอะ ความตายไม่รอเลย ความตายไม่รอเลยสักวินาทีเดียว วันคืนเดือนปีล่องไปเท่านั้น ท่านจึงได้วางตำรับตำราไว้ว่า อจฺจเจฺนติ กาลา ตฺรยฺนฺติ รตฺติโย วโย คุณฺหา อนุปฺพุทฺธํ ชฺหฺนฺติ เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน กุลฺลสฺสานิ กยิราถ สุขาวหาณิ แปร เนื้อความว่า กาลเวลาผ่านไป ราตรีล่องไป ชั้นของวัยละลำดับไป ไม่เหลือเลย เด็กก็ละเรื่อยไปจนถึงแก่เฒ่าชรา ละหมดไม่เหลือเลย ละไป ผู้มีปัญญาเห็นเหตุนี้ว่าเป็นภัยในความตายทีเดียว ก็ความตายทั้งนั้น พวกนี้ไม่ใช่อะไร มีชีวิตอยู่ทั้งนั้น ว่าข้อนี้เป็นภัยในความตาย

ท่านทั้งหลายเมื่อรู้จักเช่น นี้แล้ว ก็ควรเร่งทำบุญ บุญทั้งหลายนั้นแหละ อันจะนำความสุขมาให้ เหมือนเจ้าภาพได้อุทิศส่าหิม่าทำบุญทำกุศลวันนี้ เข้าใจว่ากาลล่องไปกาลผ่านไป ราตรีล่องไป ชั้นของวัยก็ละลำดับไปไม่เหลือเลย เพราะฉะนั้น จึงได้เร่งอุทิศส่าหิม่ายามอยู่ถึงนครชัยศรี รวมกันมาเกือบตั้ง

๕๐ คน หรือ ๕๐ คนกว่าเสียอีก วันนี้มาบริจาคทานที่วัดปากน้ำ มาทำกุศลนี้แหละ ทำกุศลแล้วได้ กุศลนั้นแหละ จะให้ถึงซึ่งความสุขแท้ เหตุนี้แล ท่านบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ด้วย อำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติเทศนามา ตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดิ์จงบังเกิดมีแต่ ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนัยมความเพียงเท่านี้ เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ